

Зашто би "афрички краставац" могао да изазове интересовање бугарских фармера?

Автор(и): агроном Роман Рачков, Българска асоциация по биологична растителна заштита

Дата: 09.07.2024 Брой: 7/2024

Да би се суочили са изазовима које представља климатска промена и осигурали снабдевање храном, мали пољопривредници и произвођачи морају усвојити одрживе и адаптивне праксе. Једна таква пракса је проширење разноврсности усева укључивањем нових сорти које су толерантне на високе температуре и сушу. Постоји мноштво усева који се могу гајити у Бугарској и који комбинују отпорност са кулинарском привлачношћу. Неки ће бити издржљиви на отвореном, други могу бити нежнији и захтевати заштиту, али је време да проширимо хоризонте. Један такав усев је афрички краставац, познат и као мелотрија и мини лубеница.

Баштовани и произвођачи хране директно су изложени сложенем утицају који климатске промене имају на њихов свакодневни рад. Растуће температуре, променљиви обрасци падавина и све чешћи екстремни временски услови

представљају значајне изазове за производњу хране. Мали пољопривредници и произвођачи, који су окосница локалних прехранбених система, посебно су рањиви. Међу огромном разноврсношћу украсног и повртарског семења које се појавило на тржишту последњих година, потражња за егзотичним врстама постаје све распрострањенија. Неке од њих су заиста погодне за услове у земљи и дају добре приносе. Друге се тек тестирају, а треће се сматрају нечим егзотичним. Један такав необичан предлог је биљка мелотрија (*Melothria scabra*), позната и као мини лубеница, афрички краставац, али у ствари ова биљка је потпуно нова култура за нас и није у сродству ни са једном од биљака на које личи.

Зашто би се бугарски пољопривредници могли окренути мелотрији?

Један од главних разлога због кога мелотрија интересује пољопривреднике у Бугарској је што они траже алтернативне усеве традиционалним врстама које се гаје за исхрану. Иако је гајење економски значајних врста из породице Cucurbitaceae добро познато у нашој земљи, повећање биодиверзитета у пољопривредним екосистемима није примарно подручје фокуса у овим конвенционалним системима производње. Додавање мелотрије традиционалним системима производње може повећати биодиверзитет на више начина. Прво, може повећати разноврсност усева произведених на пољопривредним парцелама, али такође може обезбедити станиште за корисне инсекте, микроорганизме и кичмењаке.

Што клима постаје непредвидивија, то ће агрономи и пољопривредници морати више да истражују алтернативне усеве који би се могли показати погоднији за окружење које се мења.

Претња климатских промена отежава гајење традиционалних усева на познате начине који су се до сада користили. XXI век ће бити време изазова за људе ако наставимо са садашњим пољопривредним праксама.

Увођењем овог рођака нашег краставца заинтересованим потрошачима, отвара се тржиште за пољопривреднике и пружа могућност диверзификације у агрономским областима. Са растућим изазовима у пољопривредном сектору у нашој земљи и потенцијалним ризиком да одређени усев можда неће родити у одређеној сезони, диверзификација асортимана производа на тржишту може бити добра прилика и за пољопривреднике и за потрошаче. Нажалост, иако је мелотрија погодна за гајење у нашој земљи, она је још увек непозната бугарским пољопривредницима и гаје је само аматерски баштовани. Ту институције као што су Национална служба за пољопривредно саветодавство и секторски институти у оквиру Пољопривредне академије треба да буду активније у промовисању ове и сличних алтернативних усева.

Фотографија 1: Плодови *Melothria scabra*. [Извор](#)

Климатске промене представљају најзначајнији скуп изазова са којим се суочавају пољопривредници и произвођачи хране у Бугарској.

Неки од тренутних изазова повезаних са климом су нестабилни временски обрасци, недостатак воде, притисак штеточина и болести и, последње али не и мање важно, здравље земљишта.

Непредвидиви временски обрасци могу довести до пропадања усева, губитка продуктивности и повећане осетљивости на болести. Домаћи узгајивачи и мали пољопривредници морају се прилагодити избором отпорних сорти усева и коришћењем заштитних мера као што су заштитни покривачи и стакленици.

С друге стране, променљиви обрасци падавина и повећано испаравање због виших температура врше притисак на водне ресурсе. Прикупљање кишнице, ефикасне технике наводњавања и усеви отпорни на сушу су од суштинског значаја за ублажавање ових изазова.

Још један негативан фактор повезан са растућим температурама је што оне могу створити повољне услове за штеточине и болести. Технике интегрисане контроле штеточина (ИПМ), мешовити усеви и коришћење корисних инсеката могу помоћи да се минимизира потреба за хемијским интервенцијама.

Последње, али не и мање важно, климатске промене утичу на структуру и састав земљишта.

Редовно тестирање земљишта, као и плодород и покровни усеви, су кључни за одржавање плодности земљишта.

Шта је мелотрија или мини лубеница?

Није случајно што се биљка често назива мини лубеницом. Њени мали плодови, дуги не више од 3 цм и широки 2 цм, имају веома сличну боју: тамнозелене пруге иду преко светлозелене позадине. Ако уберете плод и покажете га одвојено од биљке, то је заиста мини лубеница. А мелотрија расте у облику дуге пузеће винове лозе, веома сличне оној код лубенице.

Међутим, ако окусите плод, он подсећа на краставац. У уздужном пресеку има две половине сличне половинама краставаца. И мирис је веома сличан. Само бела семена подсећају по облику на семење лубенице. Због ове сличности, биљка има много народних имена: "мексичка минијатурна лубеница", "мишја диња", "мексички кисели корнишон", "афрички краставац", "колибри краставац", као и "кукамелон", "пепин" и "мишја диња".

Упркос чињеници да *Melothria scabra* није ни лубеница ни краставац, она ипак има нешто заједничко са овим усевима – припада породици *Cucurbitaceae*. Мелотрија има свој род – *Melothria*, који укључује око 166 врста, од којих већина није јестива.

Melothria scabra потиче из Централне Америке. Тамо расте као прилично агресивни коров. Ширећи се по земљи и пењући се на потпоре, винова лоза је способна да потисне друге усеве. Захваљујући топлој клими тамо, то је вишегодишња биљка и размножава се не само семеном већ и гомољима.

Листови биљке су длакави, троугласти, трорежњевити, са зашиљеним крајевима сегмената. Биљка производи и мушке и женске цветове. Истовремено, лако их је разликовати: први су поређани појединачно и цветају раније, други су груписани у неколико и цветају касније. Цветови су левкастог облика и жуте боје. Стабљике се брзо развијају, достижући више од 3 м током сезоне. На корену биљке формирају се прилично крупни гомољи, тешки до 400 г, слични батату. Дакле, принос по биљци је до 6 кг "краставаца" и око 6 кг гомоља.

Фотографија 2: *Melothria scabra*. [Извор](#)

Које су њене предности и употребе?

Мелотрија је у Европу увезена прилично недавно – 1987. године. Због своје величине, укусних карактеристика и чињенице да плодови имају укус краставца, могу се користити за припрему салата, кисељења, као гарнир за разна јела и у "роладима", као и у разним здравим дијететским оброцима.

Кора даје киселост плодовима и што је плод старији, то постаје киселији. Међутим, због своје величине, "мини краставци" се не љуште, већ треба да се беру пре формирања семена. За конзервирање је такође боље користити "младе краставце", јер дебела кора зреле мелотрије кваси укус. Гомољи усева губе нутритивну вредност током времена и зато се обично конзумирају одмах после бербе.

Укључивање мелотрије у исхрану има тонизирајући, антиинфламаторни и имуностимулишући ефекат.

Плодови мелотрије садрже много влакана и богати су протеинима, мастима и угљеним хидратима, али такође садрже и минерале као што су магнезијум, гвожђе, калијум, калцијум, фосфор и натријум. Поред тога, афрички краставци садрже витамине Б9 и Ц. Истовремено, калоријска вредност једног плода је веома ниска, само 15 kcal, што помаже у одржавању здраве телесне теже изазивајући осећај ситости и подржавајући губитак тежине.

Редовна конзумација њених плодова има позитиван утицај на кардиоваскуларни систем (враћа крвни притисак у нормалу), уклања вишак жучи из организма и смањује нивое холестерола.

Међутим, људи са повећаном киселошћу